

Interview met een **Bijbelvertaler**

• door Gerard Hoddenbagh

DIT NUMMER VAN FOCUS HEEFT ALS THEMA ‘SPREKEN IN TALEN/TONGEN’. GERARD KRAMER HEEFT EEN LEERSTELLIGE UITEENZETTING GEGEVEN EN KEES FIEGGEN HEEFT VANUIT ZIJN PRAKTIJKERVARING GESCHREVEN. NU VOLGT ER EEN INTERVIEW MET HANS HODDENBAGH DIE AL JAREN BIJ WYCLIFFE WERKT EN DUS IETS MET TALEN HEEFT.

1. Hans, je werkt bij Wycliffe. Waar staat Wycliffe voor?

De visie van Wycliffe is eenvoudig maar ambitieus: in 2025 willen we, samen met onze partners wereldwijd, in iedere taal waarin dat nog nodig is een goedlopend Bijbelvertaalproject gestart hebben. Daarnaast werken we er hard aan dat die vertalingen ook gebruikt gaan worden. Daarbij wordt het gebruiken van geluidsdragers steeds belangrijker, bijvoorbeeld het gebruik van simkaartjes in telefoontjes.

2. Wie was Wycliffe naar wie de organisatie genoemd is?

John Wycliffe leefde in de 14e eeuw. Hij was een Engelse kerkhervormer. Hij wordt vooral herinnerd als de hervormer die stelde dat mensen zonder tussenkomst van priesters hun geloof mochten belijden, met de Bijbel als richtlijn. Hij vertaalde – met anderen – de Bijbel in het Engels. Dat is momenteel ook de benadering van Wycliffe: anderen helpen de Bijbel te vertalen - in veelal nog ongeschreven talen!

3. Hans, sinds wanneer werk jij bij Wycliffe en hoe ben jij/zijn jullie ertoe gekomen?

Dit jaar zijn Diet en ik dertig jaar lid van de organisatie. Al een heel tijdje dus. Het kwam eigenlijk meer door het verlangen van Diet om in de zending te gaan dan door mij. Ik heb als bouwkundige bij Wycliffe gesolliciteerd maar vond de verplichte cursussen taalwetenschap zo interessant dat we ons na veel wikken en wegen hebben omgeschoold en in het vertaalwerk zijn terecht gekomen. Eerst in de Fon-taal in Benin, waarin kortgeleden de hele Bijbel is uitgekomen, en later in andere projecten. Ik heb gewerkt in de landen Togo, Benin, Ivoorkust, Senegal, Guinee Conakry, Mali, Burkina Faso, Republiek Congo, Congo Brazzaville, Kameroen, Kenia, Centraal Afrikaanse Republiek, Suriname, Nieuw Caledonië, Ghana, Madagascar, en Oeganda.

4. Hoeveel talen zijn er in de wereld?

Ik dacht dat de laatste telling op 6918 staat...

5. In hoeveel talen is de Bijbel of zijn gedeelten uit de Bijbel vertaald?

De complete Bijbel is in 513 talen vertaald. In nog eens 2304 talen zijn Bijbelgedeelten beschikbaar.

6. Hoeveel vertalers zijn er op dit moment in dienst van Wycliffe en in hoeveel landen?

Nou, dat antwoord moet ik je schuldig blijven! Ik weet wel dat Wycliffe-medewerkers betrokken zijn bij ruim 1700 projecten. Tel daarbij op een behoorlijk aantal vertaalprojecten van de Bijbelgenootschappen en je komt op misschien 2000 projecten. Bij elk project zijn op z'n minst 5 mensen betrokken, maar vaak ook vele tientallen mensen: denk aan revisors, etc. Je komt al gauw op rond de 7 - 10.000 mensen die bij vertaalwerk betrokken zijn.

7. Wat is precies jouw aandeel in het hele vertaalproces?

Vertalen is een langdurig proces, met veel facetten: denk aan het fonetisch op schrift stellen van de taal, gevolgd door het analyseren van de onderliggende structuren (fonologie), het ontwerpen van een zo economisch mogelijk alfabet, het schrijven van een grammatica, het analyseren van volksvertellingen om erachter te komen hoe een vertelling in elkaar steekt... Pas dan wordt een begin gemaakt met het vertalen van de eerste eenvoudige Bijbelverhalen, bijvoorbeeld Ruth. Mijn taak komt pas helemaal aan het eind. Als een vertaling bijna alle checks heeft gepasseerd moet ik als consulent de tekst nakijken op nauwkeurigheid, exegetische, natuurlijk taalgebruik en duidelijkheid en er mijn goedkeuring aan geven. Diet –die loopbaanconsulente is- en ik moeten daarvoor veel reizen, telkens naar een ander team, in weer een ander land.

8. Wanneer is een taal een taal en bijv. geen dialect?

De kwestie taal/dialect is ingewikkeld. In Togo worden 37 talen gesproken waaronder het Kabiyè, volgens taalkundigen. Volgens diezelfde taalkundigen heeft het Kabiyè vijf varianten die dialecten genoemd worden. Echter, wanneer je Fransen de 37 talen in Togo hoort benoemen hebben ze het over dialecten: ze staan 'boven' die talen: het Frans is superieur. Die houding is maatschappelijk bepaald. De kolonisator staat boven de gekoloniseerde. Iets dergelijks gebeurt op Madagaskar. De mensen die het 'officiali' spreken, de taal van het plateau, noemen de andere 15 talen 'dialecten', hoewel ze altijd een tolk mee moeten nemen als ze willen communiceren. De reden? Ze staan 'boven' de dialecten; maar er is nog een andere reden: men vreest politieke instabiliteit.

Voordat wij als organisatie ergens beginnen, wordt er onderzoek gedaan door surveyors die kijken waar de taalgrenzen precies liggen. Dit doen ze aan de hand van o.a. woordlijsten, maar ook door inventariserende gesprekken met de bevolking – die tenslotte meestal heel goed weet hoe of wat. Onze onderzoeken onderbouwen als het ware de kennis over taalgrenzen van de lokale bevolking. De surveyors houden bij het gebruik van die woordenlijsten bepaalde percentages aan waarmee kan worden vastgesteld of het om een dialect of een andere taal gaat. Bij onvoldoende overeenkomst spreekt men van een andere taal, tenzij er gewichtige redenen zijn – zoals op Madagaskar - om dat niet te doen. Nog een nadenkertje: als de rijke Nederlanders vroeger in Limburg hadden gewoond en niet in Haarlem was het Limburgs wellicht het ABN geworden en was het Haarlems een dialect geweest. Maatschappelijke factoren spelen dus een grote rol.

9. Wat betekent 'taal' voor jou?

Taal betekent communicatie- of niet! Ik heb net een periode in Madagaskar doorgebracht waarin de communicatie uitermate moeizaam verliep, onder meer omdat er zes lokale talen gesproken werden, plus matig Frans en Engels, met daarnaast nog Grieks als brontaal van de Bijbeltekst. Ik zat soms een uur te luisteren naar een preek zonder dat er een tolk beschikbaar was. Uitermate saai en ontmoedigend een taal die niet – naar jou!- communiceert. Taal is dus bedoeld om te communiceren – maar veroorzaakt tegelijkertijd scheiding.

10. Wat is de langste aaneengesloten periode dat jullie in het buitenland gewoond hebben?

Zes jaar. Tegenwoordig reizen we met als uitvalsbasis Nederland: om precies te zijn Almere. Een uitermate interessante stad!

11. Wat motiveert je om de Bijbel of delen ervan in een voor ons vreemde taal te vertalen, ook als die taalgroep betrekkelijk klein is?

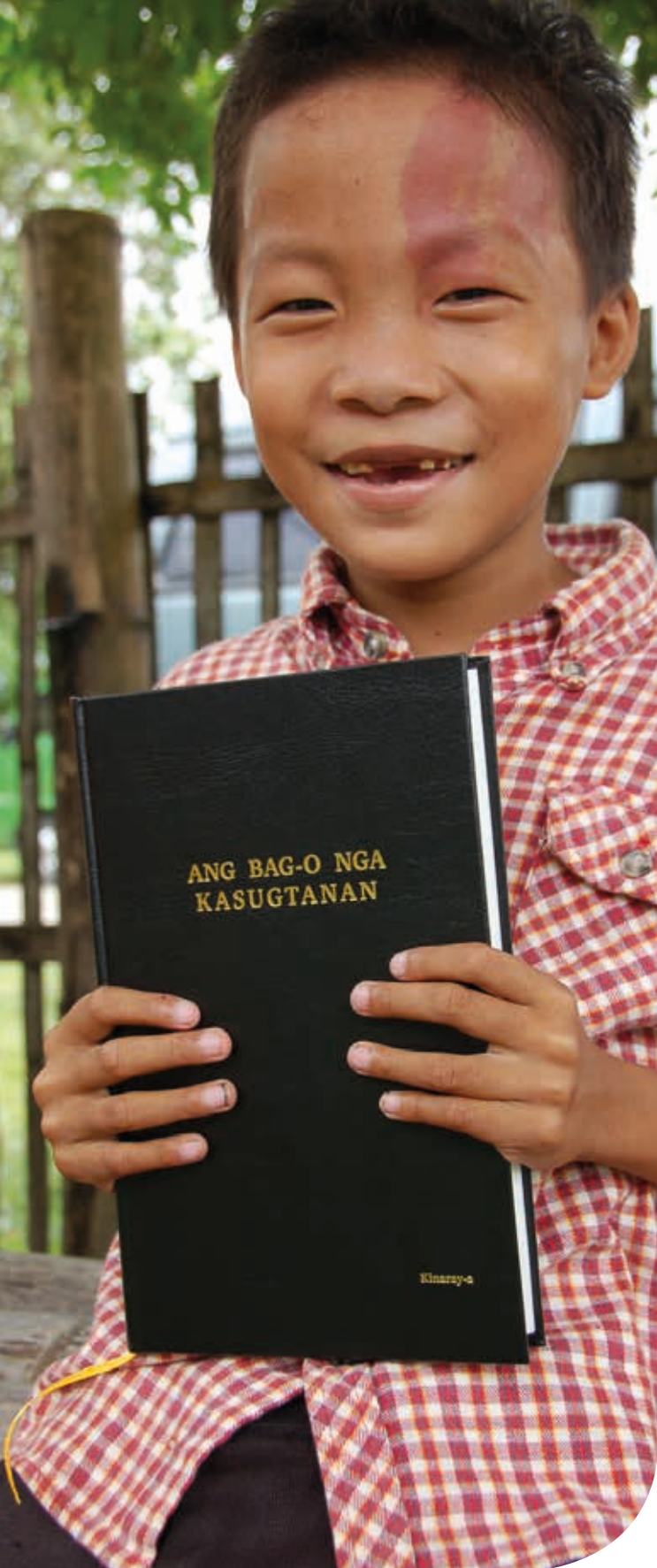
Taal heeft met identiteit te maken, met gezonde trots. Mensen van welke taalgroep dan ook, de grote zowel als de kleine, zijn zonder uitzondering trots op hun taal. Je ziet een enorme interesse om de Bijbelse gedachten zo nauwkeurig en duidelijk mogelijk over te zetten naar de eigen taal. Dat motiveert me enorm.

12. Waar denk jij aan bij het fenomeen 'spreken in talen/tongen'?

Zoals ik net al zei: taal betekent communicatie. In het geval van spreken in tongen: spreken tot God, zegt Paulus. Spreken in tongen zonder uitleg bouwt alleen de spreker zelf op en communiceert niet met de ander. Ik kom vanwege mijn werk vaak in allerlei kringen waar in tongen wordt gesproken en heb goede vrienden die spreken in tongen. Ik observeer dan wat er gebeurt zonder te oordelen. Vaak bid ik zelf 'gewoon' hoewel ik dan wel moeite heb met m'n concentratie. Vooral als het om die goede vrienden gaat bij wie duidelijk de vrucht van de Geest in hun levens zichtbaar is heb ik geen oordeel klaarliggen.

13. Wat vind jij van de vertaling 'klanktaal' in de NBV?

Ik kan begrijpen hoe ze ertoe gekomen zijn: niemand begrijpt tenslotte die taal volgens Paulus, behalve dan die eventuele uitlegger. En wat de meesten dus zullen horen zijn slechts 'klanken'. Bovendien beperkt het woord 'klanktaal' zich in de NBV tot Handelingen en de eerste brief aan de Korintiërs – het staat in een context. Toch zou ik zelf zeker niet voor het woord gekozen hebben. Je moet als vertaler niet alles willen regelen. Bovendien bestaat er ook nog zoiets als 'uitleggers' van de geschreven tekst, niet alleen van de tongen.

14. Vind je dat, als iemand in talen/tongen spreekt, je dit ook mag analyseren langs de weg van taalanalyse?

Dat is een interessante vraag: toevallig dacht ik daar van de week aan. Als taalkundige zeg ik: doen. Als gelovige zeg ik: het is volgens Paulus een zaak tussen een mens en God. Ik zou het net zoiets vinden als een foto nemen tijdens een bidstond. Dat vind ik ook niet passend.

15. Spreek je zelf in talen/tongen?

Nee. Ik heb het ooit wel 'geprobeerd' bij de Jesus people in Den Haag, heel vroeger. Mijn goede vrienden zeggen dat ik heel wat mis!

16. Zo niet, zou je dat wel willen? Waarom wel, waarom niet?

Nee. Ik heb in een stuk of veertig talen gewerkt die ik niet of nauwelijks verstond. Zou ik dan behoefte hebben aan het spreken van nog een taal die ik niet versta? Ik bedoel dit niet denigrerend, integendeel. Maar ik ben in het buitenland vaak eerder op zoek naar Nederlanders -omdat ik die taal zonder al teveel inspanning kan spreken- dan dat ik iets onverstaanbaars wil zeggen of horen. Heerlijk dat Nederlands. Ik vind het heerlijk om er naar te luisteren, om het te spreken en om er in te bidden en te zingen, ook al is die taal uit de klei getrokken! Ik word ook door de Bijbel in mijn eigen taal het meest opgebouwd.

17. Tenslotte, wat is volgens jou de toegevoegde waarde van het spreken in talen/tongen?

Nogmaals: mijn goede vrienden zeggen dat ik heel wat mis. Wie weet is dat zo. Toch: Ik heb in mijn persoonlijke relatie met de Heer nog veel te leren, maar naar het spreken in tongen streef ik niet. Paulus beschrijft het in tongen spreken niet als de meest nuttige gave. Zelf lijkt me de toegevoegde waarde van een goede bidstond in mijn gemeente groter. Mooiere momenten kan ik me in het gemeentelven vaak niet voorstellen.